

ELEONORA EPOSTEN

LOVÖ HEMBYGDSFÖRENINGIS TIDNING

Nummer 4, november 2013 Årgång 22

Översvämning i parken, januari 2005 (akryl på pannå, 30 x 25 cm).

**Kärvt för världsarvet
Gravfältskurs
Brofilosofi**

ORDFÖRANDENS SPALT

Nu ser det kärvt ut för världsarvet Drottningholm. Trots många's arbete att påtala alla fel och olagligheter Trafikverkets östra region gjort under åren, har Trafikverkets huvudkontor i Borlänge i stort godkänt arbetsplanen. Det blir alltså två trafikplatser på Lovö, vid Edeby och Tillflykten, två tunnelrör för fler bilar genom Drottningholm (se vidare artikeln).

En stor majoritet medborgare lever i tron att politiker och myndigheter följer de lagar och förordningar som beslutats av regering och riksdag. Det är väl en grundregel i demokrati? När vår JO-anmälan av Riksantikvarieämbetets chefer avvisades utan utredning hajade säkert många läsare till. Hade inte cheferna brutit mot de lagar som utgör själva grunden för myndighetens arbete? Jo så var det. Men i stället för att följa lagarna lydde cheferna Andreas Carlgren, miljöministern, regeringen.

Sverige har ministerstyrelse! Vad styr ministrarna? Andreas Carlgren styrdes av andra intressen, intressen utanför demokratin. Nu kan man inte längre kräva att regeringen med sina ministrar ska arbeta under lagarna. "Land skall med lag byggas!" gäller inte längre. Detta ställer höga krav på politisk aktivitet från civilsamhället, exempelvis från hembygdsföreningar. Vår motkraft är främst opinionsbildning. När politiker känner att väljarna kan komma att överge partiet kommer de kanske att prioritera väljarna framför särintressena, marknadskrafterna. I fallet Ekerövägen handlar det om Lindös ägare eller världsarvets försvare ska vinna kampen om trafikplatserna.

Till vår glädje har vi gott samarbete med Länsstyrelsen och Fastighetsverket. I samband med att Lovö blir ett naturreservat ska hela Lovö få enhetlig information. Modellen för den nya informationen kan du exempelvis se i Drottningholmsparken. Vackra informationstavlor på svenska och engelska, ofta med en vacker bild. Sådana kommer så småningom att i olika format finnas längs hela Fornstigen och på några centrala platser där hembygdsföreningen vill informera.

Fonden för Lovö hembygdsförening har fått en del pengar. De ska användas för målningen av Magasinet och nödvändig utrustning för våra utställningar (se artikeln). Din gåva skickas till vårt vanliga PG-konto (88 12 - 0), men bokförs på ett särskilt konto. Gåvorna kommer uteslutande att användas för museets uppbyggnad.

Bertil Ottoson

Konstnärsparet på Eriksberg del II:

Peter Tucker

Jag växte upp på landsbygden i England och har en särskilt kärlek för denna typ av landskap. Ursprungligen utbildad som arkitekt (Oxford School of Architecture), har jag alltid älskat att måla. 1969 kom jag till Sverige som hospitantstudent (gäst elev) på Konstakademin. 1970 flyttade jag ut till en gård i Uppland där jag skötte om 5 ridhästar i utbyte mot gratis hyra. Emellanåt målade jag det uppländska landskapet, med dess vidsträckta himmel, svepande sädesfält och blommande enbackar.

Att måla landskap är en ensam samsättning. Jag längtade efter samarbete med andra. Teater är en kollektiv verksamhet, ett steg mot ”det totala konstverket”. 1978 flyttade jag till Stockholm. Två års studier i teater-scenografi på Dramatiska Institutet följdes av flera års arbete som scenograf med friteatergrupper och institutionella teatrar, men främst med

barnteater (Riksteaterns barn- och ungdomsteater). Så småningom blev jag missnöjd även med det arbetet.

Som scenograf på Riksteatern träffade jag aldrig barnen. Det kändes som om man höll på med vuxenteater för barn, snarare än riktig barnteater.

Sedan 1981 bor jag på Eriksberg i Drottning-

holm tillsammans med Cilla Ericson. Mötet med Cilla var avgörande. Tillsammans började vi resa runt till förskolorna i Stockholmsområdet och ge kurser i målning för barn. Jag förundrades över de små barnens rika och okonstlade skapande. Det var inspirerande för den vuxna konstnären och teaterscenografi började spela en allt mindre roll i mitt liv.

Det blev många års arbete med barnen. Ibland ledde detta arbete till andra upptäckter. Målningsprojekt med traumatiserade flyktningbarn fick mig att förstå att deras pappor också

var traumatiserade. Många hade varit soldater i de krigsdrabbade länder de flydde ifrån. I tio år arbetade jag med frågor rörande stridrelaterad PTSD (Post-Traumatisk Stressyndrom). Det blev målningsprojekt med traumatiserade veteransoldater från Libanon och Irak. Nyttigt att höra från en irakisk pansarsoldat hur det känns att vara beskjuten av en USA Apache attackhelikopter. Upplyftande att se hans starka målningar och förstå hur själva bildskapandet bidrog till att mildra hans symtom.

Jag slutade aldrig skapa egna bilder, men nu blev det i andra sammanhang. Arbetet med traumatiserade barn och vuxna väckte mitt intresse för traumats säte i själva hjärnan. Jag läste allt jag kunde om hjärnforskning, framförallt om de mekanismer som styr vår minneshantering, en avgörande aspekt av trauma. Texterna var svärpenetrerade för en som tänkte mer i bild än i abstraktioner. För min egen förståelses skull började jag göra bilder av det jag läste. Det blev en hel bildsvit, som beskrev hjärnans funktion med ett grafiskt bildspråk som jag hoppades skulle göra ämnet mer begripligt för andra.

Under ett årtionde arbetade jag också deltid som illustratör i ett forskningsprojekt vars syfte var att utröna solsystemets inre mekanismer och förstå solens påverkan på jordens klimat. Det jag lärde mig under dessa år av kontakt med vetenskapen gav mig

ett nytt perspektiv på livet. Inför det kosmiska skådespelet, som vi på jorden är en oskiljbar del av, ter sig människans lidande som en övergående vindpust. Återigen gjorde jag bilder, en serie ”galaktiska landskap”, i syfte att förmedla skönheten i de osynliga krafter som sveper oss vidare genom kosmos.

Mycket av min tid har jag spenderat i Drottningholmsparken, hukande över ett staffli i försök att fånga essensen av scenen framför mig i en målning. Drottningholm är en ”engelsk” park. Här i Sverige, inte långt från min egen bostad, kunde jag återuppleva min barndoms kärlek för det engelska landskapet. Målningarna ska uppfattas som en hyllning till denna särdeles sköna kombination av böljande träd, svepande gräsmark och klara vattenspeglar.

Att måla i parken väckte min nyfikenhet för den ”engelska” parkens historia. Jag läste allt jag kunde få tag i om varför detta parkideal växte fram i England och hur det spred sig över Europa, till och med till Sverige. Jag förvandlade detta stoff till ett rikt illustrerat föredrag.

Det var i parken som jag fick inspiration att måla mitt första elskåp, den del av min verksamhet som jag kanske är mest känt för i trakten. En dag, när jag arbetade med en målning av den äng som ligger nedanför Götiska tornet, märkte jag att någon hade satt upp ett elskåp bredvid promenadsti-

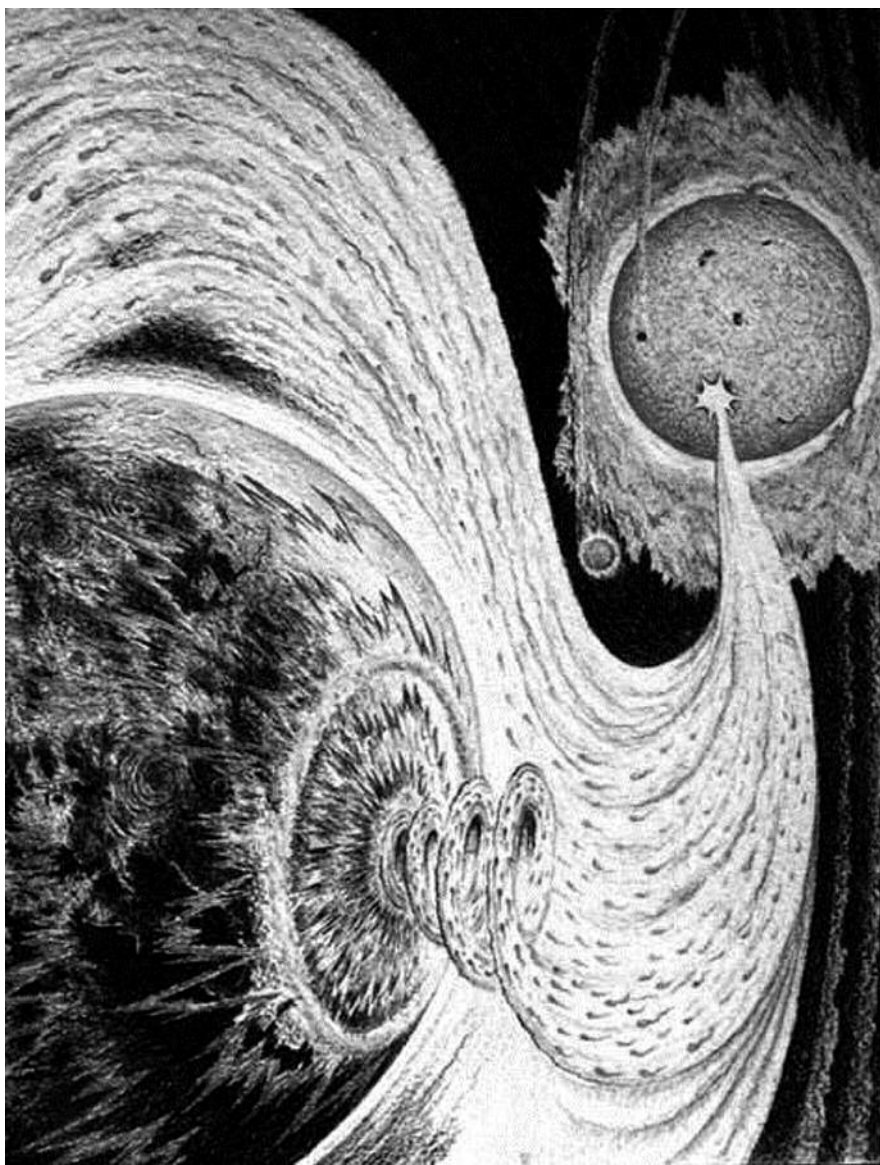

Hjärnans redaktionella stab – neuroner i hjärnbarken tar emot och analyserar signaler från yttre världen som förmedlas av sinnen. Grafisk tolkning av Peter Tucker. Läs mer på sidan

gen, inte långt från platsen för Vallborgselden. Det kändes som om det moderna livet hade gjort ett otillbörligt intrång i denna 1700-tals värld. Jag bestämde sig att kamouflera skåpet genom att måla en bild av det omkringliggande landskapet på den ena sidan. Uppmuntrad av förbipas-

serande parkvandrare fortsatte jag under resten av året att måla på elskåpets alla fyra sidor, bilder av hur de fyra säsongerna gestaltade sig precis där i denna del av parken.

Eftersom jag juridiskt sett höll på med "klotter" på andras egendom, trodde jag att jag snart skulle arreste-

Galaktiskt landskap (färgpennor på papper, 35 x 20 cm). Ett massivt utbrott på Solen kastar vågor av högenergipartiklar ute i rymden. Partikelströmmarna penetrerar jordens magnetfält vid polerna och ger upphov till det dramatiska ljusspel vi kallar för "aurora borealis".

Blommande ängen nedanför Götiska tornet (akryl på pannå, 30 x 25 cm).

ras. Tvärtom tog skåpets ägare, Ekerö Energi, kontakt med Mälaröarnas Nyheter och förslog att tidningen skulle skriva en artikel om mitt initiativ. Denna positiva respons och allmänhetens uppenbara gillande gav mig blotad tand. Jag började måla andra elskåp i Drottningholm, först på Eriksbergsvägen och sedan här och där över hela Malmen.

Till dags datum har tio elskåp målats – åtta på Malmen och två i parken – med olika motiv oftast hämtade från själva platsen. Målsättningen har varit att få förbipasserande att stanna upp i den stressade vardagen och se

sig omkring. Även den mest banala miljö innehåller sköna detaljer värda att beundra.

Alla målningar behöver inte hänga på vardagsrummets väggar. ”Street art” når ut på ett annat sätt och bör försköna den offentliga miljön samtidigt som den manar till eftertanke. Det finns ett stort värde i denna direkta dialog mellan konstnären och hans publik. Att denna konstform utförs utan betalning innebär inte att konstnären saknar ersättning. Varje gång en människa självmant kommer till mig och tackar för mina elskåp känns som en månadslön på banken.

Sensommar, eftermiddag i parken (akryl på pannå, 20 x 20 cm).

Kartan på nästa uppslag visar var dessa elskåp ligger. Numreringen följer den ordning i vilken de kom till.

På min hemsida (www.petertucker.se) reproduceras många av mina målningar av Drottningholmsparken och samtliga elskåpsmålningar; under rubriken "Solaris" finns även bildmaterial från mitt arbete med solsystemet

och hjärnan. Ursäkta att de förklarande texterna är på engelska.

Jag älskar inte bara parken; jag anser att hela Lovö är värd lika mycket omsorg som Drottningholm. Utan Lovö hade inte Drottningholm varit möjligt. När Västerleden blev aktuell kände jag mig manad att försvara Lovön från konsekvenserna av detta

Lövsprickning i parken (akryl på pannå, 20 x 20 cm).

motorledsbygge. Även senare, när Västerleden förvandlades till Förbifart Stockholm och fick kommunens godkännande, arbetade jag tillsammans med många andra emot Trafikverkets förslag. Jag valde en positiv inriktning. Jag vill visa att ett flertal alternativ finns, som tillfredsställde kommunens behov utan någon som

helst skada på Lovö och världsarvet. Inte minst gällde det olika förslag till en vägtunnel under Drottningholm, så kallad "Förbifart Drottningholm". Under årens lopp har jag samlat ett mycket omfattande material i ämnet. Det finns på www.lovobloggen.com.

Slutligen vill jag tacka Lovö för att så generöst ha gett mig ett andra hem

*Elskåp i parken - sommar.
Nedan: Elskåp nummer 5 (se kartan).*

*Elskåp i parken – hösten och vintern.
Nedan: Elskåp nummer 6 (se kartan).*

Kartan visar var dessa elskåp ligger. Numreringen följer den ordning de kom till.

under de senaste trettioåren. Jag känner mig till 100% som Lovöbo, men även om jag har svenskt pass är jag fortfarande engelsman. Om jag så småningom kommer att ligga i Lovös jord, kan det med poeten Rupert Brookes ord påstås att "there's some

corner of a foreign field that is forever England".

Peter Tucker 2013-09-13

(Del III i nästa nummer handlar om Cilla Ericsons och Peter Tuckers arbete tillsammans)

Drottningholmsmalmen vid mitten av 1900-talet

Några minnen från min uppväxttid 1945 -1960, del II

av Jutta Waller

Värdshusets verksamhet i Hertigarnas stall upphörde på 1970-talet och övertogs av en privat kontorsfirma. Senare köptes Hertigarnas stall av kommunen för seniorboende.

Polisstationen låg i Stenvärdshusets bottenvåning, där polisman Bergs privatbostad också inrymdes. Till polisstationen hörde två små arrestlokaler.

På tredje och översta våningen bodde överkonstapel Lidén med familj om fem barn. Lägenheterna saknade vissa moderniteter såsom badrum. Ett gemensamt sådant låg i källarvåningen.

Drottningholm hade egen busshållplats med vändplan, som låg där nuvarande Pressbyråkiosk ligger. Bussen gick via Abrahamsberg till Fridhemsplan och färden tog 20 minuter. Vid respektive ändhållplats stod bussen inne i 10 minuter. Mälärbussarna däremot gick via Brommaplan till Kronobergsparken och jag minns inte att de stannade i Drottningholm annat än för avgående resenärer. Tidigare kiosk, som var

mycket mindre än dagens, låg nere vid ångbåtsbryggan.

Landsvägen har breddats i flera omgångar. Tidigare gick infarten till dåvarande värdshus rakt upp efter kurvan vid brofästet vilket framgår av ett foto som publicerades i ett tidigare nummer av Eleonoraposten (nr 3, 2012). Den snedgång som även idag leder från Dragonvägen över grässlätten ned till landsvägen mynnade ut vid ett övergångsställe som senare har flyttats till nuvarande korsning. Här var också hållplats för avstigande från Mäläroarna under vänstertrafikens dagar.

Till barndomsminnena hör naturligtvis skolgången. Barnkullarna från 40-talet var stora. Ändå rymdes vi alla, ca 100 barn, i samma skolbyggnad som finns kvar än idag. Tre lärare undervisade 6 klasser i B-form. Det sjunde och avslutande skolåret var förlagt till Träkvista skola på Ekerö, men eftersom många elever provade in i läroverket efter fjärde skolåret blev elevantalet mindre i de sista klas-

Mai Zetterling och Alf Kjellin i filmen "Iris och löjtnanshjärtan".

serna. Lärare under min skoltid var Magnhild Wanngård i 1-2:an, hennes syster Gertrud i 3-4:an och Gösta Ladberg i 5-6an. Lärarna bodde i den intilliggande lärarbostaden. Nuvarande matsalsbyggnad och gymnastiksal fanns ej. Matsalen var belägen i källarplanet. Drottningholmsskolan

var för övrigt en av de första skolorna med skolbespisning i landet. Toaletten var ett utedass i det lilla rödmålade trähus som finns kvar än idag. Toalettpappret utgjordes av telefonkatalogens sidor. – Ett av rummen i skolans övervåning var avsatt till gymnastik. Utegymnastik som bränn-

Skomakare Anders Särner bodde på Robertshill och blev 99 år.

boll m m försiggick i Tallbacken.

De tre lärarna skötte all undervisning även i slöjd, sång och gymnastik.

Skoldagen började med en morgonpsalm. En mindre orgel fanns i klassrummen. Jag minns bara att så var det i första och andra klass men kanske fortsatte det i de högre klasserna också. Psalmerna ”Den klara sol går åter upp...” och ”Morgon mellan fjällen...” följde mig länge.

Höstterminen slutade med en liten julfest då någon av hovdamerna från slottet kom och delade ut små julgävor eller godispåsar. En sådan julgåva kunde vara ett minialbum med foton av kungabarnen. Denna tradition levde kvar in på sjuttioalet då Drottning Silvia besökte skolan vid jultid.

Vägen till skolan var lång. I de familjer som hade bil användes den av fadern för att åka till arbetet i stan, i alla fall var det så i vår familj. Begreppet skolskjuts fanns inte. Såvitt jag minns så cyklade alla eller gick till fots eller åkte skidor till skolan. Den längsta vägen hade systrarna Tryggvesson på Lambarudd. Jag vill minnas att de gick hemifrån klockan sex på morgonen. Förmodligen en dryg väg när det var vintermörker. Besvärligt hade också Yvonne som bodde på Kungshatt, Hon uteblev på våren de dagar som isen inte bar.

Vi från Drottningholm gick den raka vägen genom parken som verkade oändlig för en sjuåring. Man delade in vägen i etapper efter

Uthus som tidigare var utedass vid Drottningholmsskolan.

Morgonmjölken kördes ut med häst och vagn

Kiosken låg tidigare vid ångbåtsbryggan.

lyktstolparna. Ibland gömde sig busiga pojkar bakom träden för att hoppa fram och skrämmas. Cykling var också tillåten och förenklade givetvis skolvägen. Man cyklade förbi

tennisbanorna, runt teatern och sedan upp i allén. Ibland fick man ta sig igenom den fårhjord som betade nedanför teatern. Fåren vaktades med hund av fåraherden Månsson. Månsson bodde i grindstugan i slutet av allén.

Det fanns ingen avspärrning runt slottet eller parken och vår nuvarande kung, lillprinsen, och hans systrar rörde sig fritt med barnsköterska i parken när de var på besök. – I Sjöpaviljongen framför slottet bodde oldfrun, fru Dillner. Hos henne kunde man gå och hämta nyckel till badhuset för att bada i bassängerna. – På vintern var Floras kulle den närmaste skid- eller kälkbacken. En tvärgående väg bildade ett rejält gupp på mitten. Men man kunde också åka nedför Kvarnbacken och få upp en farlig fart som måste stoppas före landsvägen.

Familjelivet var ju på 40- och 50-talet annorlunda än idag. De flesta familjer på Malmen hade 3-4 barn samt hembiträde, vilka också utgjorde en del av den sociala kontakten. De flesta mödrar arbetade inte utanför hemmet. Man hade inte utrustning av köksmaskiner, diskmaskiner etc. i samma utsträckning som idag men det kom succesivt efter kriget. I vår familj var vi som flest 9 personer, varav 5 barn inklusive två barn från efterkrigstidens Tyskland. Mor organiserade hemarbetet, räknade lakans-tvätt som skulle skickas till Lunda

tvättinrättning. Kött och charkuterier beställdes från Nilssons köttaffär på Hantverkargatan. Paketet skickades ut med bussen och hämtades i Drottningholm. Vår villa var svårstädad med flera trånga prång i undervåningen och ett antal smårum/utrymmen. Materialen var svårskötta som korkmattor som skulle skuras etc. Man lagade mer hemmagjord mat än idag. I februari gjordes hela årets förråd av apelsinsaft. På hösten kokades äppelmos likaså för hela året.

Även i ett sådant litet samhälle som Malmen så återspeglades efterkrigstiden. Till vår klass kom Nike från Grekland. Nikes mamma, gift och bosatt i Grekland, var svenska (kallades Pelle) och mor till sju barn. Nike bodde hos släktingar i Kanton. – När jag själv skulle börja skolan var det direkt i andra klass för att gå i samma klass som min ett år äldre syster. Därför fick jag gå och lära mig läsa på sommaren innan. Då hade jag sällskap av Tatjana som kom från Tyskland och skulle lära sig svenska före skolstarten. Tatjana bodde hos Professor Tengbom i Långa raden.

På 50-talet var det inte ovanligt att man hyrde ut rum. Året 1956 tog tre familjer emot ungrare som flytt undan revolten. Flera arkitekter kom från Danmark och England för att arbeta hos Ralph Erskine. En av dem (som dock inte arbetade hos Erskine) var min blivande sväger. Han var inboende hos läkaren Stina Lund-

Robertshills trädgård , ca 1950.

berg på Lilla Klemmingberg, högst upp i Kvarnbacken. Hon hade övertagit rollen som kungens livmedicus efter sin avlidne man.

En stor sorg drabbade vårt lilla samhälle när vackra och mycket omtyckta Mai Lallerstedt en morgon befanns avliden. Familjen Lallerstedt bodde i Lilla Skolan bakom Långa raden. Mai efterlämnade maken Lars-Erik och fyra minderåriga barn. Till minne av Mai bildades Mai Lallerstedts fond som instiftades i skolan och som hade som ändamål att premiera gott kamratskap bland eleverna.

Sommaren 1944 eller 1945 spelades

en film in i Robertshills trädgård, ”Iris och Löjtnanshjärtan”. Skådespelare var Mai Zetterling och Alf Kjellin. Filmens titel syftade säkert på den blomsterprakt som fanns i den nedre trädgården.

Runt soluret (som har samma plats idag) blommade rikligt med prästkragar i en cirkel, som avskärmades av en låg buxbomshäck. Utanför denna löpte en grusgång, som i sin tur omgavs av en bred blomsterrabatt.

forts på sid 31

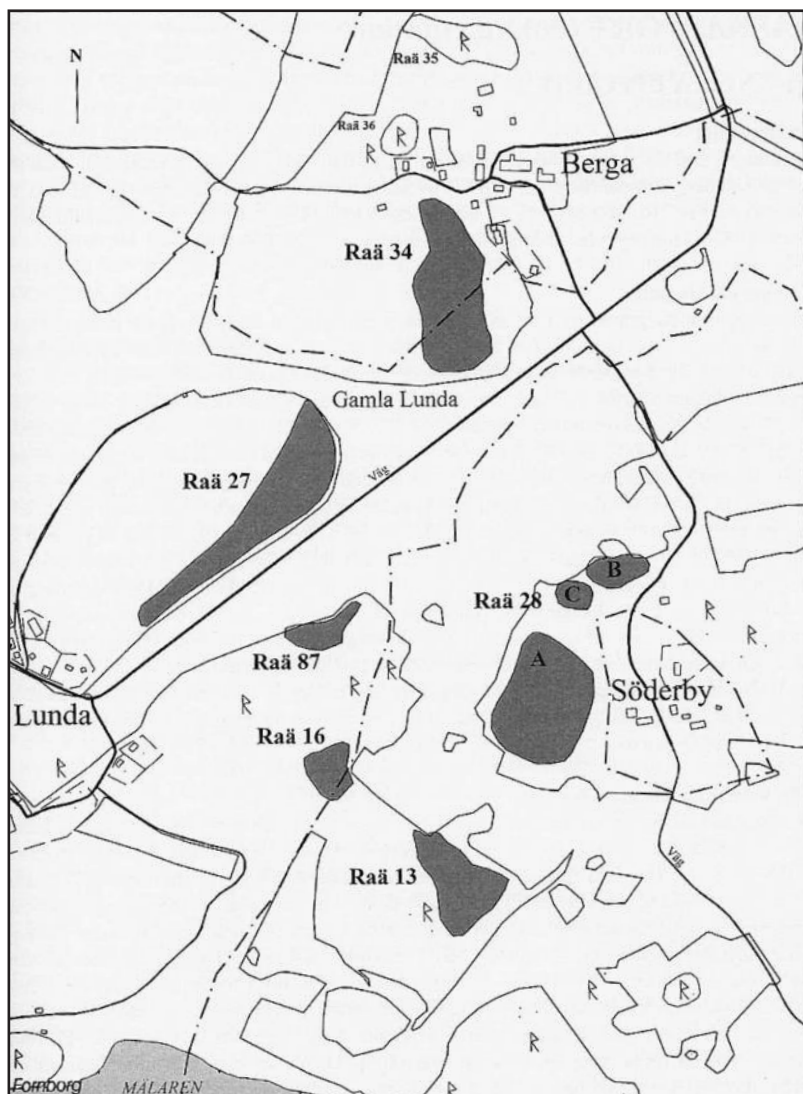
Länsstyrelsens kurs i gravfältsrestaurering ledd av Bo Petré, väckte intensivt intresse

FOTO: FREDRIK LILJESTRÖM

Gravfältsrestaurering på Lunda

Gravfälten på Lovö är mycket väl utgrävda och undersökta. Det beror främst på att docent Bo Petré från 1970-talets början och nästan fram till i dag har undervisat studenter i arkeologi på Lovö. Mängder av arkeologistuderande har arbetat med grävningarna. Annars hade inte de kunnat bli så omfattande och så väl dokumenterade i flera 400 till 500-sidiga rapporter.

Måndagen den 4 november hade Länsstyrelsen en kurs i gravfältsrenovering. Det har samband med att Lovö ska bli ett naturreservat och att reservatets skötselplan föreslår en annan markanvändning än den nuvarande, till exempel mer aktiv djurhållning. Nu är det bara prästgården som har betesdjur i produktion. Visionen från Länsstyrelsen är att fler gårdar på Lovö ska ha djur som inte bara betar

De mest utgrävda gravfälten på Lovö

odlade områden utan också naturmark.

Under kursen rörde vi oss på Yvonne och Sture Frykfors marker,

RAÄ 27, Lundsgravfältet. Bo Petré började med att berätta hur utgrävningar går till. Först måste all beväxning bort, träd fällas, buskar

markklippas och markskikt skrapas bort. Med undantag för några trär var marken bar när grävningarna började. Under de ca 30 år som gått sedan dess har naturen återtagit marken. Att restaurera kan innebära olika saker beroende på hur marken är tänkt att användas. RAÄ 27 ska restaureras till öppen betesmark för främst hästar. Vi diskuterade också får, som kompletterar hästarna genom ett annat sätt att beta. Får trampar också ner örternas frön lagom djupt för att de ska gro. Men några tyckte att får är korkade och bara rymmer. Andra tyckte att det blir vackert där får betar och att de är nyttiga som ger både kött, ull och skinn.

I Lundagravfältet är gravarna lätta att datera. Det är ett gårdsgravfält. De äldsta gravarna ligger högst upp på

Torshammarring, ur en av Bo Petrés rapporter.

sluttningen. I flertalet gravar ligger släktingar och det går att analysera släktskapet. Genom att beskriva gravarnas innehåll i form av det man får med sig till nästa värld har Bo Petré kunnat tidsbestämma när olika föremål förekommer i gravarna. Denna tidsskala kan sedan användas för att åldersbestämma föremål i gravar på andra områden. En stor forskningsinsats.

Området ovanför gravområdet är mer bergigt och skogsbeklätt och där kan marken möjligen användas som skogsbete. Flertalet kursdeltagare var från myndigheter och hade olika expertkunskaper; biologer, jägmästare, jordbrukare och arkeologer diskuterade vad som behövde göras för att utveckla området till bete. Vi stannade flera gånger och levandegjorde vad som borde göras just på det område vi hade framför oss. Ett bra bete kräver att örterna får tillräckligt med ljus för att växa tillräckligt snabbt. Annars blir det inte så mycket mat till djuren. Vad innebär det för träden och buskarna fram till brynet? Måste antalet träd begränsas till visst antal per yta eller är trädens placering eller kronornas storlek viktigast? Fanns örter som inte borde finnas just där? Det var intressant att uppleva hur expertisen målade upp alternativa scenarier utifrån sina erfarenheter. Trots de olika utgångspunkterna var stämningen väldigt god och det blir nog inte så svårt att komma fram till hur de olika

Selbågskrön av brons, ur en av Bo Petrés rapporter.

markområdena ska hanteras. För amatörer som Eva och mig blev dagen rena universitetet.

Vid ett av stoppen såg vi genom gles beväxning ut mot den odlade marken. Vi stod på Fornstigen, som går mellan det tänkta skogsbetet och den mer öppna terrängen på gravfältet. En biolog med specialkompetens pekade ut träns som måste fällas och träns som blir kvar. Jag fick en vision av hur gravfältet kommer att se ut efter renoveringen. Här måste finnas en informationstavla! Vi kommer att få anslag från Länsstyrelsen för renovering av Härje Bäärmans skyltar,

som har tjänat ut sedan länge. Vi ska också se över var de nya skyltarna ska finnas. Men här är ett givet läge. Jag frågade Bo Petré om han vill skriva texten. Och det ville han. Generöst och underbart.

Tänk om alla Lovös gravfält kunde få samma behandling som RAÅ 27 planeras få. Och att Lovö naturreservats skötselplan genomförs enligt förslaget. Då skulle Lovö bli en ännu större pärla för Storstockholm, för hela Sverige och för en stor del av världen.

Bertil Ottoson

Lovö blir naturreservat

En arbetsgrupp på Länsstyrelsen har arbetat med det blivande naturreservatet och vi har träffat främst Ylva Othzén flera gånger under arbetsprocessen. Nu vill Länsstyrelsen ha synpunkter på förslaget till Lovö Naturreservats skötselplan. Styrelsen tillsatte en arbetsgrupp som presenterade ett förslag till remissvar vid styrelsemötet den 31 oktober. Det tunga lasset drogs av Sture Frykfors, som har erfarenhet av tidigare planer för markanvändningen på Lovö. Förslaget skrevs sedan tillsammans med Bertil O.

Det cirka hundrasidiga dokumentet gjorde ett starkt intryck på oss. Efter att i årtal kritiserat förslag från olika myndigheter fick vi från Länsstyrelsen ett mycket väl genomarbetat förslag som vi egentligen inte hade några kritiska synpunkter på: "Länsstyrelsens material är utförligt och har hög kvalitet. Lovö hembygdsförening har endast en del frågor, något tillägg och några synpunkter. Vi uppfattar att materialet kan fungera som en utveckling av 1988 års markanvändningsplan för Lovö, Kersö och div småöar, en plan som egentligen aldrig har slagit igenom i sin tillämpning.

Det aktuella förslaget är i alla delar mer genomarbetat."

Några utdrag från remissen från Lovö hembygdsförening

"Lovö hembygdsförening tycker om beskrivningen av naturreservatets syfte och preciseringen i fem punkter av hur syftet ska uppnås. Vi hoppas att dessa syften kommer att uppnås. Det vi funderar över är hur det ska gå till.

Under Reservatsföreskrifternas avsnitt A – D finns viss ledning i vad som får och vad som inte får göras i naturreservatet. Flertalet punkter under A, B och C är uppräknningar av förbud och särskilda tillstånd om undantag från förbuden. Avsnitt D tar upp undantagen från förbuden för Förbifart Stockholm och anslutningen till Ekerövägen. Punkterna D 7 och D 8 nämner det intressanta begreppet reservatsförvaltare, som vi upptäcker kommer att bli Fastighetsverket.

Vi undrar hur kontrollen av projektets genomförande ska göras. Ska Länsstyrelsen bevaka att SFV gör det de är ålagda i Skötselplanen? Det är ju så politiska mål i Sverige vanligen genomförs. Eller borde genomföras.

Länsstyrelsens omslagsbild till Skötselplanen.

En instans får uppdraget att utföra, en annan att kontrollera att det utförs. Tyvärr saknas oftast tvångsmedel. Visionerna svävar i en högre rymd.

Beskrivningen av området, Naturförhållanden, Kulturhistoriska förhållanden och äldre markanvändning samt Nuvarande markanvändning är utmärkta avsnitt. I avsnittet Bebyggelse, verksamheter och anläggningar (1.6) finns ett smärre fel i 3:e stycket, de två sista meningarna. Lovö hembygdsförening har tre ekonomibyggnader på Hogsta Vi äger två byggnader på prästgården, en loge från 1766 samt prästgårdens Grinds-

tuga, som pastoratet har ansett vara kyrkans egendom. Vi har emellertid gjort en arkivstudie, som visar att domkapitlet i Uppsala ärkestift 1925 överlät Grindstugan till kyrkoherden Bruncrona att användas för eget bruk. Den var då efter en synförrättning av stiftet 1915 utdömd, att rivas eller bortforslas. Bruncrona fick Lovö kyrkostämma att stödja hans önskemål att själv överta Grindstugan. Ägandet av Grindstugan har sedan gått vidare till tjänstgörande kyrkoherdar fram till Anders Frostenson, som 1995 skänkte den till Lovö hembygdsförening.

Vid genomläsningen av Målen och

Riktlinjerna för Jordbruksmarkens olika varianter blir vi rent euforiska. Tänk om detta kan bli verklighet! Euforin består under läsningen av Skötsel av skogsmark. Tillämpningen av dessa mål och riktlinjer för de olika Skötselområdena är sedan konkretiserade för Lovöns alla gårdar och verksamheter. Allt är så ambitiöst att man måste fråga sig hur stor sannolikheten är att målen kan förverkligas. Vi letar förväntansfullt efter kostnaderna för Reservatsförvaltningen och hur Finansieringen ska gå till. Det måste kosta multum att uppnå visionerna. På sid 88 upptäcker vi de för förverkligandet så avgörande ekonomiska frågorna. Avsnittet avslutas med orden: Diskussioner pågår om finansieringen av reservatsförvaltningen.

Måtte de dåliga samvetena för Förbifart Stockholm med anslutningar till Ekerövägen vara så omfattande att avlatssumman klarar kostnaderna för Naturreservatets skötselplan.

Slutligen undrar vi om vår egen roll som förvaltare av delar av Lovös kul-

turarv, våra byggnader, vår programverksamhet, Fornstigen och informationen till allmänheten. Om Fastighetsverket ska vara den enda reservatsförvaltaren måste vi ha en definierad relation till SFV. Ska vi få finansiering genom SFV? Framåt i tiden ser vi att Lovös kultur- och naturvärden kommer att bli allt mer värdefulla för allt fler människor i det växande storstadsområdet. Att Lovö blir naturreservat kommer att öka intresset att besöka och använda det Lovö kan erbjuda. Hembygdsföreningens roll kommer att växa och vi måste kunna leva upp till de förväntningar som kommer att ställas på Lovö hembygdsförening. Liknande resonemang måste gälla även andra besöksmål.”

Några avslutande synpunkter: Styrelsen har alltså hopp om att Lovö naturreservat genom sin skötselplan kommer att skyddas från ytterligare exploatering. Se även artikeln om restaureringen av Lunda gravfält.

Sture Frykfors och Bertil Ottoson

Tema Förbifarten:

Vad kan nu göras?

Nu ser det kärvt ut för världsarvet Drottningholm. Trafikverkets arbetsplan är i stort godkänd. Det blir alltså två trafikplatser på Lovö, vid Edeby och Tillflykten, två tunnelrör för fler bilar genom Drottningholm. Vi har tiden fram till den 6 december att överklaga till regeringen. Men sannolikheten att påverka regeringen är nog mindre än snöbollens i helvetet med det vi vet om nuvarande regering.

Det nya läget gör att vi måste fråga oss vilka möjligheter som återstår att stoppa hela projektet eller åtminstone minska de svåraste skadorna på världsarvet. Jag kan tänka mig tre små möjligheter.

Samhällsekoniskt lönsam?

Stora infrastrukturprojekt måste enligt lag vara samhällsekoniskt lönsamma.

Trafikverkets samhällsekonomiska kalkyl fick stark kritik av flera myndigheter. Kalkylen var enögd. Fördelarna överdrevs och nackdelarna underdrevs. En del negativa faktorer fanns inte ens med i beräkningarna. Trafikverket redovisade inte sina metoder eller sina källor, vilket gjorde att oberoende kontroller inte kunde göras. Efter den hårda kritiken kontrollerade emellertid Trafik-

verket själv den samhällsekonomiska kalkylen. Kontrollen gjordes emellertid av samma konsult som gjort den kritiserade första kalkylen. Här finns en liten möjlighet. Men det kostar en hel del pengar och datorkraft, som inte ens universiteten har. Det har bara konsulterna, som dessutom anställer spetskompetensen.

Människors hälsa

Det kan vara skadligt för människors hälsa att färdas genom den 18 kilometer långa tunneln. Den mest kända forskaren på området, professor Bertil Forsberg vid Umeå universitet, har uppdragits att sammanställa all internationellt känd forskning om problem med skadliga partiklar i tunnelluft. Hans rapport skulle publiceras i våras, men det kom ingen rapport. Han var också inbjuden till Länsstyrelsens luftvårdsdag den 1 oktober, men inte ens då var rapporten klar. Han motiverade detta med att han väntade på mätresultat från real-life försök, som skulle göra rapporten tyngre. Bertil F erbjöds tidigare att låta Trafikverket publicera rapporten, men han avböjde. Det låter bra. Men vad har hänt? Så snart rapporten publiceras på Umeå universitets hem-

Brofilosofi

När bilarna släpps lösa i Förbifart Stockholms trafiksystem kommer trafikanterna även på Essingeleden att få betala trängselskatt. Inte innan dess. Då skulle troligen trafiken på Essingeleden minska så att argumenten att bygga Förbifarten försvagades. Särskilt om man satsade något litet på förbättrad kollektivtrafik. Nej, nu låter jag som en surgubbe, men det ligger faktiskt en del i resonemanget. Genom trängselskatt på Essingeleden och samtida investeringar i kollektivtrafik skulle behovet av en ny trafikled för bilar troligen evaporera, avdunsta, försvinna. Pengar skulle sparas och Sverige skulle undvika att bryta mot EU- och riksdagsbeslut om att minska de klimathotande utsläppen från transportsektorn.

Tanken att använda avgifter för att finansiera väg- och brobyggen är inte ny. När Lovö genom Tranebergs- och Nockebybroarna år 1787 fick sin första fasta landförbindelse ingick bropenningar i finansieringen. De togs ut vid varje bropassage. Genom att studera brotaxan från 1803 får man en levande bild av hur trafiken till och från Stockholm såg ut på den tiden.

Vid Nockebybron gällde följande avgifter:

- För en täckt eller öppen vagn, kalesch eller rack med två hästar: Tre skilling och sex runstycken
- För en chaise, chaise-kärra eller släde med en häst: En skilling och tre runstycken
- För varje bespänd häst utom ovan nämnda: En skilling
- För en rid- eller lös häst: En skilling
- För ett boskapskreatur: Nio runstycken
- För en gående person: Sex runstycken

Dessutom fanns en särskild taxa för allmogen, som bara behövde betala bropenning på väg hem från Stockholm:

- För en bondvagn på hjul eller medar med två hästar: En skilling och två runstycken
- För en kärra eller släde med en häst: Tio runstycken
- För en rid- eller löshäst: sex runstycken
- För en gående person: tre runstycken

Gick det att komma undan bropenningen genom att lifta med en bonde? Nej, då gällde den högre avgiften. Befriade från bropenning var

TAXA.

Hwarefter

Bropenningar för öfverfarten af de emellan Stockholms Stad och Drottningholms Kongl. Lust-Slott anlagde Broar, komma, enligt Kongl. Maj:ts Nådiga förordnande uti Skrifvelse af den 27 sistledne September, af ifrån och med 1803 års början erläggas, nemligen:

Wid Tranebergs Bro.

För en täckt eller öppen Wagn, Caleſche eller Mack, med två Hästar, En Skilling Ser Rumsstycken.

För en Chaise, Chaise-Kärra eller Släda med en Häst, En Skilling.

För hwarje bespänd Häst utöfwer förenämde antal, Ser Rumsstycken.

För en Rid- eller lös Häst, Ser Rumsstycken.

För et Boskaps-Kreatur, Tre Rumsstycken.

För hwarje gående Person, Tre Rumsstycken.

Hwilkä afgifter betalas både wid fram- och återresan af alla andra än Allmogens som färdas i enskilda årender, och då blott wid utresan ifrån Staden erlägger:

För en Bondwagn på hjul eller kälkar med två Hästar, En Skilling.

För en Kärra eller Släda med en Häst, Ser Rumsstycken.

För en Rid- eller lös Häst, Tre Rumsstycken.

För en gående Person, Tre Rumsstycken.

Wid Nockeby Bro.

För en täckt eller öppen Wagn, Caleſche eller Mack med två Hästar, Tre Skillingar Ser Rumsstycken.

För en Chaise, Chaise-Kärra eller Släda med en Häst, En Skilling Tre Rumsstycken.

För hwarje bespänd Häst utöfwer förenämde antal, En Skilling.

För en Rid- eller lös Häst, En Skilling.

För et Boskaps-Kreatur, Nio Rumsstycken.

För en gående Person, Ser Rumsstycken.

Hwilkä afgifter både wid fram- och återresan betalas af alla andra än Allmogens som färdas i enskilda årender, och då blott wid utresan ifrån Staden erlägger:

För en Bondwagn på hjul eller kälkar med två Hästar, En Skilling Ser Rumsstycken.

För en Kärra eller Släda med en häst, Nio Rumsstycken.

För en Rid- eller lös Häst, Ser Rumsstycken.

För en gående Person, Tre Rumsstycken.

Fesande, som färdas med Skuts, betala, ehwad de nyttja egne eller Allmogens Åkedon, afgifterne efter den högre Taxan, och sådant jemwät för de Skutsandes återresa.

Ifrån ofwanberörde afgifters erläggande äro deremot befriade Kongs- Krono- och Fångskutjare, samt de Sjöfarande som anläggä wid Slusarne och gå af tillfäga om deras öpnande. Wid bot af En Riksdaler Tretio två Skillingar må ej någon föra eller rida hårdt öfwer Broarne.

Klagomål öfwer förbrutelser eller oordningar i dessa delar anmälås hos Ståthållare Embetet härslädes. Drottningholms Slott den 17 December 1802.

CLAES RÅLAMB.

Henr. Argillander.

STOCKHOLM, Tryckt i Kongl. Tryckeriet, 1802.

Brotaxan från 1803

emellertid kungs-, krono- och fångskjutsar. Broarna var känsliga för slitage och annan åverkan. Den som framför sin häst ovarsamt måste betala en bötessumma på en riksdaler och trettio två skilling.

Skrivelsen med taxan enligt Kungl. Maj:ts Nådiga förordnande är under tecknad den 27 september 1802 av ståthållaren på Drottningholm, Claes Rålamb, att gälla från och med nyåret 1803.

Och hur ser finansieringen av Förbifart Stockholm ut? Förutom de av Trafikverket beräknade byggkostnaderna på 27,6 miljarder i 2009 års penningvärde har Riksdagens utredningstjänst beräknat de finansiella kostnaderna, räntor och löpande prier, till 31 miljarder. Sammanlagt 58,6 miljarder. Staten har budit sig att bidra med 20 procent av byggkostnaderna, drygt 5 miljarder. Resten ska betalas med trängselskatterna. Att de finansiella kostnaderna blir så höga beror på att byggföretagen vill ha betalt inom en månad medan de stora beloppen från trängselskatterna börjar komma in först när Förbifarten är färdigbyggd, om ca 10 år. Under hela

byggtiden måste Trafikverket finansiera projektet med lån, som växer med ränta på ränta. Hur stora lånen och räntekostnaderna kommer att bli beror byggkostnadernas storlek, byggtiden och ränteläget. Riksdagens utredningstjänst beräknar att lånen kommer att vara slutbetalda först år 2053. Men förutsättningarna är mycket svårbedömda. Trafikverket räknar med 4,5 procent ränta och 2 procent inflation samt att byggkostnadsberäkningen håller (projektledare Louise Melander). Några tror att Stockholm stad aldrig kommer att bli fri från Förbifartens skulder. Man kanske tvingas ta nya lån för att betala räntor och amorteringar på de gamla lånen. En konkurssituation och ett hinder för nödvändiga investeringar i kollektivtrafik.

Har du bra minne kommer du kanske ihåg att på valsedeln inför folkomröstningen om trängselskatterna stod att trängselskatterna skulle delas mellan investeringar i vägar och kollektivtrafik. Så blir det alltså inte.

Nosotto Litreb

Vi planerar vidare!

Såg du vår lilla fina utställning om handelsträdgårdarna på Lovö? Det var vår första sommarutställning i magasinet på Hogsta. Den vill vi nu utöka med ett bildspel och vi tänker skaffa spotlights så att man slipper se speglingar i glaset

Handelsträdgårdarna var viktiga för Lovös utveckling i modern tid. Men nu funderar vi på ett ämne som är helt avgörande för Lovös historia. Det var hembygdsföreningens styrelse som kom upp med förslaget – att berätta om hur Lovö stiger ur havet och utvecklas till den ö vi har i dag. Med oss har vi arkeologen Bo Petré, som ägnat en stor del av sitt liv åt utgrävningar av Lovö och studier av dess fornlämningar. Ingen kan som han berätta om vår ös tidiga historia. Han visar oss hur jordbrukets utbredning var en förutsättning för bosättningen och har generöst erbjudit oss både sin kunskap och att vi får använda bilder som han har. Det samma gäller Ylva Othzén som genom sitt arbete med Lovö naturreservat samlat mängder av material om jordbrukslandskapets utveckling fram

till i dag. Vi får använda det vi behöver till det planerade bildspelet. Kanske kommer Ylva och Bo att kommentera sina bilder vid årsstämman i april 2014.

Materialet kommer troligen att berätta om hur gårdarnas produktion kopplades till Drottningholms slotts stora behov under den tid då slottet sysselsatte långt fler, inte minst militär personal till sitt försvar. Hur många arbetade på gårdarna, hur många för slottet, hur många bönder och torpare? Det finns mycket att berätta.

För att få plats med det behöver vi städa upp också bottenvåningen i magasinet på Hogsta. Det är fyllt av stora tunga saker, en hel del i dubletter. En del kunde man nog göra sig av med, annat kan man sätta ihop bakom snygga skynken som en trappa upp. Det kommer att bli fint och vi kommer att förstå vår ö på ett nytt och bättre sätt. Vårt mål är att många vill komma till Hogsta och få intressanta upplevelser och kunskaper.

Elisabet Hidemark

Forts från sid 17

Nedanför trappan växte på var sida en sorts liljevaxter – Iris? – och komposten omgavs av höga Löjtnantshjärtan.

Journalisten Ulla Beyron, som var den förra ägaren till Robertshill, var blomsterexpert och specialist på just rosor. Det var säkert förklaringen till all den vackra växtligheten i trädgården. Hon upprätthöll därmed den önskan och förpliktelse (?) som skriftligen fanns uttryckt när Fru Philipsen på 1800-talet förlänades trädgården., nämligen att trädgården skulle förbli en ”prydnadsträdgård”.

När jag lämnade Drottningholm

på hösten 1959 var min framtid oviss. Vid återkomsten med egen familj sju år senare var glädjen desto större. Flera av oss som vuxit upp på Malmen fanns kvar och hade egna familjer. Nu började en ny och annorlunda tid när våra egna barn skulle växa upp.

Tack, Kylli, för att du inspirerade mig att beskriva något om livet på Malmen som det var förr. Visst finns det många yngre och nyinflyttade familjer som inte kan känna till detta, men fler jämnåriga kan förhoppningsvis också berätta sina minnen.

Jutta Waller

orts från sid 26

fortfarande hoppet att politiska partier kan påverkas att följa sina partiprogram och besluten från sina kongresser och motsvarande. Man kan använda sig av trafikforskningens resultat eller/och partiernas egna uttalanden och löften. Flera riksdagspartier har i sina dokument formuleringar om att utsläppen

av växthusgaser är mänsklighetens ödesfråga. Men alla partier fokuserar samtidigt på väljarnas plånböcker. Tänk om väljarna börjar tänka långsiktigt, på hur de önskar att världen ska se ut för deras barnbarn. Den kortsiktiga medvinden kan vändas till långsiktig motvind!

Bertil Ottoson

Eleonora-Posten

ISSN 1651-6508

utges av Lovö Hembygdsförening

Redaktör: Bertil Ottoson

Manusstopp till nr 1 2014 den 15 februari

Lövö Hembygdsförening

Box 31

17802 Drottningholm

info@lovohembygd.com

www.lovohembygd.com

Plusgiro 8812-0

FÖRENINGSPOST B

Avs: Box 31
178 02 DROTTHINGHOLM

★ *God Jul och Gott Nytt År!* ★

Du kan bidra till att vår egen historia inte glöms bort! Lovö hembygdsförening bygger upp ett hembygdsmuseum som vi drömmer om ska visa för omvärlden hur vår fina ö i vår rika värld skapades – genom hårt arbete under århundraden. Det är mindre än hundra år sedan bara de barn på Lovö som hade skor att sätta på fötterna kunde komma till skolan. Fanns färre par skor än antalet barn i familjen fick man turas om att gå till skolan.

En arbetsgrupp bygger upp tematiska utställningar som kommer att visas på Magasinet i Hogsta. Den kommer också att kunna visas på andra platser där historisk kunskap efterfrågas.

Du kan påverka vårt arbete genom att som julklapp donera en summa till *Fonden för Lovö hembygdsmuseum: PG 8812 – 0, Fonden för hembygdsmuséet*. Kanske gåvan kommer att uppskattas mer än någon sak man måste ge för att man måste ge något till någon som egentligen inte behöver gåvan.

